

Velkommen til Historiedystens univers!

Historiedysten 2020 handler om Genforeningen i 1920. Elever på 5.-6. klassetrin skal arbejde med Sønderjylland i perioden mellem 1864 og 1920, og hvordan de danske sønderjyder forblev danske under tysk styre. Der vil være mulighed for at arbejde med emner såsom Danmarks historie, skiftende grænser, politik, historiebrug, kultur, identitet og meget andet. Der er derfor mulighed for at arbejde med materialet i et tværfagligt forløb i fagene historie, dansk og natur/teknologi.

Sammen med studerende fra Interaktivt Design på Danmarks Medie og Journalisthøjskole i København har vi udviklet en digital læringsplatform. Platformen består af et digitalt landkort over Danmark og Slesvig, hvor eleverne kan gå på opdagelse forskellige steder med forbindelse til Sønderjyllands historie og Danmarks skiftende grænser. De kan blive klogere på, hvad Sønderjylland og Slesvig er, krigen i 1864 og den nye grænse ved Kongeåen, hvilke konsekvenser det fik for de danske sønderjyder at leve under tysk styre, genforeningen med Sønderjylland og hvordan den blev fejret, og hvordan genforeningen har sat sit præg på nutidens Danmark og Slesvig. Platformen indeholder svar til alle spørgsmålene, som eleverne bliver stillet i Historiedystens 1. runde (quizrunden). Link til platformen: [Gården](#).

Som supplement til platformen har vi udarbejdet et undervisningsmateriale. Materialet består af denne lærervejledning, et undervisningskompendie bestående af en række opgaver og arbejdsspørgsmål til eleverne. Numrene til videoer og tekst elevopgaverne henviser til cirkler, man kan klikke på, i den digitale læringsplatform. Numrene kommer frem når musen føres hen over cirklerne.

Lærermaterialet giver et nærmere indblik i platformens emner og den tilhørende tidslinje giver et kronologisk overblik over perioden. Bagerst i lærervejledningen er opstillet faglige mål, som Historiedystens materiale dækker. Selvom opgaverne til eleverne er historiefaglige, er en af række opgaverne udformet sådan, at fagene dansk, natur/teknologi og matematik med fordel kan

inddrages. Man kan med fordel starte forløbet med at vise introduktionsvideoen (ca. 3 min.) på Historiedystens hjemmeside, da den er ment som en overordnet introduktion til emnet. Materialet er ment som et arbejdsredskab og en inspiration til undervisningen med udgangspunkt i Historiedystens platform, men det er selvfølgelig ikke obligatorisk.

Som supplement til undervisningsmaterialet har DR Skole udarbejdet et supplerende materiale til Historiedystens temaer. Materialet fra DR Skole kan tilgås på:

<https://www.dr.dk/skole/historie/tema/historiedysten-2020-genforeningen>

Arbejdet med platformen og undervisningsmaterialet leder frem mod runde 1 i Historiedysten. Runde 1 er en multiple-choice quiz, der foregår i uge 36. Eleverne svarer individuelt, og de 30 klasser på hvert niveau, hvor eleverne samlet set har klaret sig bedst, går videre til runde 2. I uge 37 får klasserne besked, om de er gået videre til Runde 2. Her får eleverne stillet en kreativ opgave, der udarbejdes i ugerne 38 og 39, hvor det kreative produkt skal være os i hænde senest den 25. september. De tre klasser fra hvert niveau, der laver det mest kreative produkt, går videre til den stor finaledag på Frederiksborg Slot den 8. oktober. Du kan læse mere om Historiedysten 2020 på www.historiedysten.dk eller følg Historiedysten på Facebook. Begge steder finder du en oversigt over andre vigtige datoer i forbindelse med konkurrencen.

På de følgende sider kan du læse mere om de forskellige emner, som indgår i platformen.

Rigtig god fornøjelse med Historiedysten!

Gården – Introduktion til sønderjyderne under tysk styre

Tiden under tysk styre

Efter nederlaget til Østrig og Preussen måtte den danske konge, Christian 9. (1818-1906) afstå hertugdømmerne Slesvig, Holsten, og Lauenborg. For områderne betød det ikke kun, at de overgik til et tysk herredømme. Afståelsen fik også skelsættende betydning for de dansksindede sønderjyders tilværelse. De tyske myndigheder satte mere og mere ind på at gøre livet besværligt for de dansksindede, og modarbejdede det danske sprog og den danske kultur i landsdelen. De dansksindede gav ikke op, og søgte på forskellig vis at opretholde deres kultur, men de måtte væbne sig med tålmodighed. Først to generationer og en verdenskrig senere kunne de den 15. juni 1920 genforenes med deres fæller nord for Kongeåen.

At vise danskhed

Under det tyske styre var det forbudt at vise sit danske sindelag offentligt, så de dansksindede sønderjyder måtte være kreative, når de ville vise danske sindelag. De viste det derfor ved f.eks. at plante rød-hvide blomster foran gården eller ved meget hyppigt at lufte deres røde og hvide olmerdugsduge, når det var solskin. Et mere kuriøst tiltag var, at man skabte griseracen "Husum protestsvin", der var rød med en hvide stribe på midten.

Skolen – tyske initiativer til at svække danskheden i skolen

De danske skoler

Skolerne i Sønderjylland oplevede en række ændringer fra tiden før 1864 til efter. Før 1864 var skolerne danske. Der blev undervist på dansk og med danske bøger, der omhandlede dansk historie. Efter nederlaget i 1864 skete der ændringer, såsom, at læreren skulle aflægge en ed til den preussiske konge. Løbende blev skolen mere tysk, især efter 1871, da Det Tyske Kejserrige blev udråbt. I skolen blev tysk et obligatorisk fag, fra 1878 blev tysk det obligatoriske undervisningssprog i flere fag, og fra 1888 blev tysk det eneste sprog, der blev brugt i skolen, med undtagelse af fire timeres religion, hvor læreren måtte tale dansk. Lærerne skulle også sørge for, at eleverne talte tysk med hinanden.

Undervisningen i den tyske skole

Emnerne i undervisningen ændrede sig også. Undervisningen foregik efter klare principper om, at de yngste elever blev undervist i det nære, og jo ældre eleverne blev, jo mere bredte man undervisningen ud. For eksempel endte de ældste elever med at blive undervist i tysk middelalder, de tyske kejsere og lignende. Der var dog ingen undervisning i Slesvigs danske fortid og historie. Eleverne skulle gøres til tyske borgere både i sindelag og sprog.

Det danske modsvar

De danske i Sønderjylland og i kongeriget Danmark iværksatte en række tiltag, der skulle modarbejde de tyske ændringer ved skolen. For eksempel oprettede man i 1892 "Den Nordslesvigske Skoleforening" – i daglig tale bare kaldt Skoleforeningen. Formålet med foreningen var at give økonomisk hjælp til de dansksindede sønderjyder, så de kunne sende deres børn på høj- og efterskoler nord for grænsen til f.eks. Skibelund Efterskole eller Askov Højskole, så de kunne få undervisning på dansk.

Fra 1889 og frem var der også en kort periode med danske vandrelærere, der gik fra egn til egn og underviste de danske børn i dansk. De tyske myndigheder forbød dem dog hurtigt.

Et andet tiltag var Illustreret Børneblad for Nordslesvig, der udkom fra 1890. Det var et dansk blad, som børnene kunne læse derhjemme. Det indeholdt artikler om en række danske ting og personer, såsom Christian 4. og Tordenskjold. Derudover udskrev det stilleopgaver, som børnene kunne besvare og indsende, hvorefter opgaverne blev rettet og sendt tilbage.

Forsamlingshuset – sønderjydernes fastholdelse i det danske sprog og kultur

Foredragsvirksomhed

Som modsvar til de tyske myndigheders initiativer til at modarbejde den danske sag, det danske sprog og den danske kultur, organiserede de dansksindede sønderjyder sig i en række foreninger. Der var store nationale foreninger som Sprogforeningen, Skoleforeningen og Vælgerforeningen, men der var også en række lokale foredragsforeninger. De arrangerede foredrag om politik, geografi og dansk historie, og her kunne folk samles og dyrke danskheden. Det var problematisk at holde møder offentligt, da de hurtigt kunne blive beskyldt for at være politiske, og de blev derfor lukket ned af de tyske myndigheder. Derfor blev møder holdt som private arrangementer i forsamlingshuse, der kom til at fungere som de dansksindedes mødested. Til det private arrangement kunne man dyrke danskheden med foredrag, snak og sang. 1912 var der 46 forsamlingshuse i hele Sønderjylland. Flere af forsamlingshusene, hvor der blev holdt møder under tysk tid, findes endnu.

Det sønderjyske kaffebord

Strengt taget var det forbudt at afholde politiske møder i foreningshusene. Sønderjyderne gav dem udadtil et mindre politisk præg ved at give møderne en vis grad af social karakter. Her spillede kaffebordet en større rolle. Kage havde tidligere spillet en rolle i Sønderjylland, men efter 1864 blev det brugt politisk og blev en fast bestanddel af de danske møder. Kaffebordet var et sammenskudsgilde, hvor gårdkonerne hver medbragte en kage til møderne. Før foredragene begyndte, blev kagerne sendt rundt, og man puttede kagerne på sin tallerken i en stabel. Traditionen udviklede sig i slutningen af 1880'erne til at blive det, som i dag kendes som det sønderjyske kaffebord.

Et fuldt sønderjysk kaffebord består af syv bløde og syv hårde kager, samt boller og kager bagt på gær. Først går man i gang med bollerne og gærkagerne, såsom kringler. Derefter de bløde kager, såsom rugbrøds slagkage og roulader, og til sidst de hårde kager, som goderåd og pumpernikkel.

Danske sange

En vigtig del af møderne i forsamlingshusene var også at synge danske sange. Til dette formål udgav Sprogforeningen *Den Blå Sangbog*. Flere af sangbogens sange havde mere eller mindre klare kritiske kommentarer til det tyske styre. Sangbogen blev af de tyske myndigheder betragtet som noget af det farligste, de dansksindede sønderjyder kunne besidde. Derfor indførte de forbud mod visse sange, såsom *Det haver så nyligen regnet*.

Tysk modstand mod den danske bevægelse

Lige efter 1864 blev der ikke indført voldsomme lovforslag imod den danske bevægelse, men med tiden kom der mere vidtrækkende tiltag, der sigtede mod at svække danskheden, og styrke tyskheden i området. I 1880'erne var den danske bevægelse ikke blevet mindre siden 1864, og derfor blev lovgivningerne mere stram. Eksempelvis kom der forbud mod danske foreninger, danske statsborgere blev udvist fra Sønderjylland, hvis de ytrede sig kritisk overfor den tyske stat,

og de tyske myndigheder forsøgte at opkøbe danske gårde for at udskifte ejerne med tyske. Alle disse tiltag havde til formål, at man gjorde danskheden svagere lokalt og dermed styrkede det tyske.

Et andet tiltag var, at man til alle møder skulle have en tysk gendarm til stede, som kunne notere, hvis der skete noget mistænksomt, såsom, at forbudte sange blev sunget eller lignende.

Danske bøger og aviser

Fra kongeriget Danmark var interessen for Sønderjylland stor, og flere ville gerne hjælpe danskheden i Sønderjylland. En af dem var brygger J.C. Jacobsen, der stiftede Carlsberg Bryggerierne og grundlagde Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot. Han betalte for udgivelsen af rigsarkivar A.D. Jørgensens bog *Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie*, som blev udsendt i 1882 og sendt gratis til de danske sønderjyder. I alt kom der 10.000 eksemplarer over grænsen.

Flensborg – Sønderjyderne under 1. verdenskrig

Sønderjyder under 1. Verdenskrig

I sommeren 1914 udbrød der krig mellem de europæiske magter. På den ene side stod blandt andet England, Frankrig og Rusland, og på den anden side blandt andet Tyskland, Østrig-Ungarn og Tyrkiet. Alle mænd mellem 20 og 45 år skulle melde sig som soldat, og blandt disse var også flere tusinde danske sønderjyder, da Sønderjylland på det tidspunkt var under tysk styre.

Konsekvenserne ved at flygte over grænsen til Danmark var store, da man blandt andet kunne miste sin gård. Over 26.000 danske sønderjyder deltog i krigen på tysk side. I alt døde mere end 4.000 danske sønderjyder i tysk krigstjeneste under 1. Verdenskrig.

Hjemmefronten under 1. Verdenskrig

Det var ikke kun mændene, der blev ramt af 1. Verdenskrig. På hjemmefronten efterlod mændene gårde og familier. På gårdene manglede man mændene til at varetage meget af det hårde arbejde, som børnene og mændenes koner nu stod alene med. Der blev også gennemført hårde restriktioner og rationering. Derudover blev alt mad, der kunne undværes, inddraget og sendt til fronten. Det gjorde selvfølgelig, at madsituationen i Sønderjylland, og resten af Tyskland, var meget dårlig, hvilket især kunne mærkes i krigens sidste år.

Der var hyppig kontakt mellem hjemmene og deres mænd på fronten grundet et effektivt postvæsen. De hyppige breve betød dog også, at man i hjemmene kunne blive meget bekymret i de perioder mellem brevene, hvor man måtte vente i uvished. Man håbede derfor, at det næste brev ikke var sendt af en statslig myndighed. Dette kunne nemlig betyde, at far eller søn enten var hårdt såret eller omkommet.

Interneringen af ledende sønderjyder

Mens mange danske sønderjyder blev sendt til fronten for at kæmpe for den tyske stat, blev næsten alle af de ledende danske sønderjyder arresteret ved krigens udbrud. De blev sat i husarrest i blandt andet Flensborg og Sønderborg. De tyske myndigheder frygtede, at de ellers ville have bremset krigsbegejstringen eller endda kunne have hjulpet englænderne, hvis de angreb nordfra. Efter en måned i husarrest blev de fleste løsladt mod at de underskrev en erklæring om, at de ikke ville arbejde imod den tyske stat.

Stuen

Afslutningen på 1. Verdenskrig

I marts 1918 begyndte den sidste og endelige tyske offensiv på Vestfronten – som fejlede. Franske, engelske og amerikanske styrker gik til modangreb og snart måtte Tyskland erkende sit nederlag. I november 1918 var krigen tabt. De sejrende magter bestemte derefter i fredstraktaten, at Tyskland skulle betale store krigsskadeserstatninger, og afstå en række landområder. I flere grænseområder skulle der være folkeafstemninger, hvor befolkningen selv fik mulighed for at bestemme, hvilket land de ville tilhøre. Et af disse grænseområder var Slesvig, hvor befolkningen fik lov til at vælge mellem Danmark og Tyskland.

Afstemningsdagen

Ved afstemningen i 1920 skulle befolkningen i det nordlige Slesvig stemme om, de ville være en del af Danmark eller Tyskland. Afstemningsområdet blev delt op i to zoner. Den nordligste zone, zone 1 (Nordslesvig), gik fra Kongeåen og til en linje syd om Højer, Tønder, Frøslev og Kruså og nord om Flensborg. Zone 2 (Mellemslesvig) gik fra den førnævnte linje, og til en linje syd om sognene Hjoldelund, Oversø, Adelby og Munkbrarup. Mens zone 1 stemte som én bloc, hvilket betyder, at de stemte som en samlet enhed, stemte man kommunevis i zone 2. Det betød, at hvis der var et flertal i en kommune, så skulle denne kommune blive dansk eller tysk alt efter, hvad flertallet havde stemt. Afstemningsresultaterne blev ganske klare. I zone 1 stemte cirka 75% dansk, mens 25% stemte tysk. Der var dog tysk flertal i byerne, især Tønder og Højer. I zone 2 var der ingen kommuner, hvor der var dansk flertal. Samlet stemte cirka 80% tysk, mens 20% stemte dansk. I Flensborg var der 25% danske stemmer.

En international kommission (CIS) lagde den endelige grænse, der i det store stemte overens med afstemningsresultaterne i de to zoner, og på begge sider kom der nationale mindretal med flere tusinde medlemmer.

Dybbølbanke

Fejringen af Genforeningen

Med afstemningerne blev den nye grænse fastlagt. Den 15. juni 1920 blev Sønderjylland officielt genforenet med Danmark, og i juli samme år blev det fejret med en række begivenheder. Kong Christian 10. red over den gamle grænse ved Frederikshøj den 10. juli, til en stor folkemasses jubel. Herefter drog han på tur ned gennem Sønderjylland, hvor han besøgte alle de større byer, deriblandt Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder. På Dybbøl Banke, lige uden for Sønderborg, blev den store Genforeningsfest afholdt den 11. juli.

Genforeningsfestlighederne

Den 11. juli var højdepunktet for genforeningsfestlighederne. Her blev hovedfesten holdt på Dybbøl Banke, med deltagelse af de ledende danske sønderjyder, den danske regering, og ikke mindst det danske kongehus. Der var samlet mere end 50.000 mennesker på Dybbøl Banke for at fejre genforeningen. Festen bestod af en række taler og symbolske indlæg, såsom kongen, der fik givet et gammelt dannebrogflag, der sidst var brugt i 1864. Flaget blev overrakt af en gammel veteran fra krigen og fire sønderjyske piger klædt i rødt og hvidt.

Tidslinje

- 1848 Treårskrigen begynder
- 1850 Treårskrigen slutter
- 1864 Krig mellem Danmark og Preussen og Østrig. Danmark taber Slesvig, Holsten og Lauenborg
- 1871 Det Tyske Kejserrige udråbes
- 1878 Tysk bliver et obligatorisk fag i skolen
- 1882 A.D. Jørgensens *Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie* udkommer
- 1888 Tysk bliver obligatorisk undervisningssprog i alle fag, med undtagelse af 4 religionstimer, der kunne være på dansk
- 1889 De danske vandrelærere begynder at rejse rundt
- 1890 Illustreret Børneblad for Nordslesvig udkommer for første gang
- 1892 Den nordslesvigske Skoleforening, kaldet Skoleforeningen, oprettes.
- 1914 Første verdenskrig bryder ud
- 1918 Tyskland og dets allierede taber første verdenskrig
- 10.02.1920 Afstemning i første zone. Flertal for Danmark.
- 14.03.1920 Afstemning i anden zone. Flertal for Tyskland.
- 15.06.1920 Sønderjylland genforenes officielt med Danmark.
- 10.07.1920 Kong Christian X rider over den gamle grænse ved Frederikshøj
- 11.07.1920 Den store genforeningsfest på Dybbøl Banke.

Eksempler på faglige mål

Kronologi

Eleven har viden om historiske perioders tidsmæssige placering

- Eleven kan tidsmæssigt placere krigen i 1864 og Genforeningen i forhold til hinanden.

Det lokale, regionale og globale

Eleven kan redegøre for samspil mellem aspekter fra dansk og omverdens historie

Eleven kan redegøre for konsekvenser af samspil mellem dansk historie og omverden

Eleven har viden om konsekvenser af samspil mellem dansk historie og omverden

- Eleven kan beskrive krigen i 1864s betydning for Sønderjylland og Danmark
- Eleven kan redegøre for konsekvenserne af 1. Verdenskrig for Sønderjylland, Tyskland og Danmark.

Kildeanalyse

Eleven kan bruge kildekritiske begreber i arbejdet med historiske spor, medier og andre udtryksformer

Eleven kan vurdere brugbarheden af historiske spor, medier og andre udtryksformer til at belyse historiske problemstillinger

Eleven har viden om kildekritiske begreber

- Eleven kan analysere Johan Ottosens *Det haver så nyligen regnet* og vurdere dens brugbarhed som kilde.
- Eleven kan analysere afstemningsplakater og vurdere dens brugbarhed som kilde.

Historiske scenarier

Eleven kan konstruere historiske fortællinger

- Eleven kan konstruere selvstændige fortællinger på baggrund af historiske information om Genforeningsfestlighederne i 1920.
- Eleven kan konstruere selvstændige fortællinger om 1. Verdenskrig på baggrund af historiske informationer.
- Eleven kan konstruere historiske fortællinger om skolen under tysk styre.

Historiekanon

Eleven har viden om kanonpunkter

- Eleven har viden om kanonpunkterne Stormen på Dybbøl 1864 og Genforeningen.